

יולי, 2007

שם התזה: ההבדלים והקשר בין מאפייני תהליך ותוצר של כתיבה לבין מאפייני התארגנות בחיי יום יום, בקרב ילדים המתקשים בכתיבה בהשוואה לילדים טיפוסיים.

מאת: ציפי אלוני, בהנחיית פרופ' שרה רוזנבלום.

תקציר

כתיבה הינה אחת הפעילויות האנושיות המורכבות ביותר. כתב היד מהווה את הרמה הגבוהה ביותר של תקשורת אנושית. הכתיבה מאפשרת הבעה, תיעוד והעברת מסרים ורעיונות. כתיבה מהווה את אחד העיסוקים העיקריים של הילדים בבית הספר. ביצוע הכתיבה תלוי ביכולות קוגניטיביות, שפתיות, תפיסתיות, מוטוריות, סנסוריות וארגונומיות.

יכולת התארגנות הינה הבסיס לביצוע יעיל ומוצלח של תפקידים ומטלות בחיי היום יום. היא נשענת על יכולות מטה קוגניטיביות, בעיקר על תפקודים אקזוקטיביים. תפקודים אקזוקטיביים הינם תפקודים בדרגה גבוהה, הנחוצים לביצוע מטלות מורכבות או לא שגרתיות (Godfrey, 2003). הם מאפשרים ליישם מיומנויות ספציפיות בצורה מתאימה ובגמישות לבעיות ומצבים חדשים, בתהליך המורכב מבחירה, תכנון, וביצוע יעיל של פעולה בעלת מטרה (Lezak, Howieson & Loring, 2004).

קיימים מחקרים רבים העוסקים בנושא הכתיבה. לעומת זאת מחקרים בודדים בלבד בודקים את נושא ההתארגנות בקרב ילדים. יתרה מכך, בספרות כמעט ולא קיימים מחקרים הבודקים את הקשר בין שני התחומים: ביצוע הכתיבה והתארגנות בחיי יום יום. ההתרשמות מהניסיון הקליני של מרפאים בעיסוק היא שלילדים המופנים להתערבות בשל קשיי כתיבה יש על פי דיווחי ההורים ו/או המורים גם קשיים בהתארגנות. לפיכך מטרת המחקר הנוכחי היא לבדוק את קיומם של הבדלים בין מאפייני הכתיבה, תוצר ותהליך, לבין מאפייני התארגנות בחיי יום יום, ואת הקשר ביניהם, בקרב בנים עם קשיי כתיבה בהשוואה לבנים טיפוסיים, בכיתות א'-ב'.

השערות המחקר:

א. ימצאו הבדלים בין שתי קבוצות המחקר: ילדים בעלי קשיי כתיבה וילדים טיפוסיים במדדים השונים של כתיבה והתארגנות. דהיינו: בציוניהם הסופיים של שאלוני ההתארגנות: למורה, להורים ולילד. ובציוני התוצר והתהליך של הכתיבה במשימת כתיבת משפטים.

ב. ימצא קשר חיובי בין קשיי כתיבה וקשיי התארגנות, בתוך כל אחת מקבוצות המחקר: ילדים בעלי קשיי כתיבה וילדים טיפוסיים. כלומר: ימצא קשר בין ציוני תוצר ותהליך הכתיבה של משימת כתיבת משפטים לבין הציונים הסופיים בכל אחד משאלוני ההתארגנות: למורה, להורים ולילד, בכל קבוצה בנפרד.

בנוסף, נבדקה השאלה: מה הם המשתנים, ממגוון כלי המחקר בהם נעשה שימוש במחקר הנוכחי, אשר ינבאו בצורה הטובה ביותר את ההשתייכות לקבוצת הילדים בעלי קשיי כתיבה ולקבוצת הילדים ללא קשיי כתיבה.

אוכלוסיית המחקר: המחקר כלל 60 בנים תלמידי כיתות א', ב', הלומדים בבתי ספר רגילים, שנדגמו

באמצעות מדגם נוחות. חלוקת המשתתפים לקבוצות המחקר: מתקשים בכתיבה וטיפוסיים, נעשתה באמצעות

שאלון למורה לאיתור קשיי כתיבה (Rosenblum, Jessel Adi-Japha, Parush & Weiss, 1997). לא נכללו

במחקר ילדים שאובחנו כ-ADHD או ADD, או ילדים בעלי קשיי ריכוז וקשב שאינם מאובחנים עדיין, וכן אלו

שאובחנו כבעלי ליקוי פיזי או נוירולוגי המשפיע על יכולת הכתיבה.

כלי המחקר: מערכת ממוחשבת להערכת כתיבה, הכוללת תוכנה – ComPET ולוח אלקטרוני –

דיגיטייזר (Rosenblum, & Weiss, 2005). תוך שימוש במערכת העתיקו הילדים אותיות ומשפטים על פי מבחן

א' א' כתב-יד (ארז ופרוש, 1999). תוצר הכתיבה הוערך באמצעות א"א כתב-יד (ארז ופרוש, 1999). כמו כן מילאו

ההורים והמורים שאלונים להורים ולמורה: שאלון הערכת כישורי התארגנות של התלמיד (ליפשיץ ויוסמן,

2006). בנוסף לכך ענו הילדים על שאלון לילדים: (Zentall, Harper & The Child Organization Scale (COS),

Stormont-Spurgin 1993), שתורגם לעברית.

עיבוד הנתונים: השערות המחקר אודות ההבדלים בין שתי הקבוצות נבדקו באמצעות מבחני t test

ו-MANOVA. השערות המחקר אודות הקשרים בין כתיבה והתארגנות הוערכו באמצעות מבחן Pearson.

בנוסף נערך Discriminant Function Analysis למציאת המשתנים המנבאים את החלוקה לשתי קבוצות

המחקר.

ממצאים מרכזיים: תוצאות המחקר הנוכחי מלמדות על קיומם של הבדלים ביכולות ההתארגנות בחיי

יום בין קבוצות ילדים המתקשים בכתיבה לבין ילדים טיפוסיים. התוצאות מבססות את הידע בדבר קיומם

של הבדלים בין קבוצות ילדים המתקשים בכתיבה וילדים טיפוסיים בתוצר ובתהליך של כתיבת משפטים. בנוסף

מצביעות תוצאות המחקר על קיומו של קשר מובהק בינוני בין קשיי כתיבה וקשיי התארגנות בחיי יום יום.

מסקנות מדעיות ויישומיות: לתוצאות המחקר השלכות על ההתערבות בריפוי בעיסוק: איסוף מידע,

אבחון ובניית תכנית התערבות ללקוח חדש. לקשיי כתיבה ולקשיי התארגנות השפעה מכרעת על איכות חייו של

הילד. על יכולתו להשתתף בצורה מספקת בפעילויות יום יום, על יכולתו להשתלב בחברה, וכתוצאה מכך אף על

בטחונו העצמי ותפיסתו העצמית. לכן יש חשיבות רבה לזיהוי קשיי כתיבה, ומכלול הגורמים הקשורים אליה,

כולל יכולות התארגנות, מוקדם ככל האפשר.